

Kulturdepartementet
Diarienummer: Ku2022/01357
ku.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia
Ku.KL@regeringskansliet.se

SAMI:s yttrande över Kreativa Sverige! (2022:44)

Inledning

Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI)¹ företräder över 50 000 direktanslutna artister och musiker. Tillsammans med andra konstnärer och kulturskapare är organisationens medlemmar grundstommen i de växande kulturella och kreativa näringarna. En stor andel av SAMI:s medlemmar bedriver även näringsverksamhet. Det är nämligen svårt att överhuvudtaget verka som artist eller musiker utan att driva näringsverksamhet. I princip alla uppdrag kräver att du kan fakturera din ersättning.

En nationell strategi måste ha ett tydligt kulturskaparperspektiv

Synpunkterna nedan är ett komplement till KLYS remissvar som SAMI står bakom.

En övergripande nationell strategi med ett tydligt kulturskaparperspektiv är välkommet för att ta tillvara potentialen i näringen. SAMI vill därför se tydliga reformer som stärker de kulturella och kreativa näringarna i en tid av snabba, och ibland svårförutsedda, förändringar. Reformerna som förbättrar villkoren för kulturskapare, kommer i sin tur medföra förbättringar för branschen i stort och i förlängningen hela samhället.

Musikbranschen är i högre grad än andra branscher både global och digital. Det är en bransch med ofrivilliga företagare² och kombinatorer, och med enormt skeva maktförhållanden som omöjliggör jämbördiga förhandlingsvillkor mellan parterna. För enskilda utövare på musikområdet är möjligheten

¹ Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation ekonomisk förening (SAMI) grundades år 1963 och är den kollektiva icke-vinstdrivande organisationen i Sverige som bevakar artisters och musikers rättigheter inom ramen för både svensk och internationell lagstiftning. SAMI representerar drygt 50 000 direktanslutna artister och musiker, och samlar in upphovsrättslig ersättning när musik används offentligt, både nationellt och internationellt.

² Andra benämningar som förekommer i utredningen är livsstilsföretagare och brödföretagare, se s. 34. Utövande konstnärer tvingas ofta in i ett företagande för att kunna existera på marknaden. Det är väldigt få som har förmånen att kunna vara anställd hos någon annan.

att sätta sig emot globala streamingföretag med monopolliknande ställning, eller några av de få mycket starka majorbolagen, närmast obefintlig. Detta borde tydligt hanteras i en nationell strategi.

Sverige behöver ett starkt och levande musikliv där både upphovsmän och utövare ges förutsättningar att stå på egna ben. Möjligheten att få rimligt betalt för prestationer, även vid streaming, måste därför vara centralt. Det förutsätter att marknaden, branschvillkoren och immaterialrätten präglas av balans och ändamålsenliga villkor.

Om reformer genomförs för bättre branschvillkor och moderniserad upphovsrätt främjas också på sikt en ännu starkare inhemsk musikproduktion på svenska språket och det svenska musikundret i form av ökad export. Musik är en ekonomisk möjlighet för hela landet. Musiken kan dessutom främja alltifrån kreativitet till sammanhållning.

Åtgärder

Införande av en oavvislig ersättningsrätt

Lagstiftningen, i synnerhet upphovsrätten, behöver bidra till bättre balans på marknaden. Det är vår övertygelse att det skapar en mer hälsosam näring på sikt. Det är välkommet att upphovsrättens betydelse överlag betonas i strategin. Men den specifika frågan hur artister och musiker ska få lämpliga och proportionerliga ersättningar för streaming brådskar och måste prioriteras. Artister och musiker bör ha rätt till en garanterad minimiersättning vid streaming som inte kan förhandlas bort, en så kallad oavvislig ersättningsrätt. För mer information avseende denna fråga, se SAMI:s, Musikerförbundets och Symfs gemensamma remissyttrande över ersättningsutredningen.³

Dessvärre kan det konstateras att det utanför kulturbranschen, där lagstiftning och beslut ofta tas fram, råder en grav underskattning av streamingproblematiken och obalansen i branschen. För en djupare analys av behovet av förändringar krävs en stor lyhördhet och fördjupade empiriska analyser av hur marknaden faktiskt fungerar.

Exportfrämjande stöd via Export Music Sweden

Företag som verkar i kulturella och kreativa branscher tar inte del av företagsstöd, lån och exportrådgivning i samma omfattning som företag i andra branscher. Detta gäller dessutom särskilt mikro- till små företag och därmed många av SAMIs medlemmar.

SAMI vill framhålla betydelsen av exportfrämjande insatser för branschen, och i synnerhet betydelsen av ökat statligt stöd till Export Music Sweden (ExMS). Denna verksamhet finansieras idag till stor del av musikbranschen (bland annat SAMI), men också av staten.

Svensk musikexport är en framgångssaga. Endast tre länder i världen är i dag nettoexportörer av musik, varav Sverige är ett. Samtidigt tar musikindustrin i Sverige emot relativt lågt exportstöd jämfört med hur det ser ut i många andra länder i motsvarande storlek. Potentialen att sprida Sveriges redan ofta framgångsrika musik till nya marknader är stor. Ökade anslag till ExMS skulle stärka möjligheterna för branschen att dels bearbeta fler marknader än idag, dels att genomföra utbildningsinsatser som gör svenska musikaktörer mer redo för export.

Kunskapsutveckling, statistik och forskning

SAMI vill framhålla vikten av ett utökat ansvar för kunskapsutveckling, samt statistik på och forskning om de kulturella och kreativa företagen och instämmer i följande rekommendation från utredningen:

³ <https://www.regeringen.se/4ac5a2/contentassets/2bb744de3652405d8dd9e7420ff28117/svenska-artisters-och-musikers-intresseorganisation-sami.pdf>.

“Regeringen behöver beställa, ställa samman och sprida oberoende kunskap om affärsmässig verksamhet i kulturella och kreativa branscher. Detta bör ske genom ovan nämnda interdepartementala grupp inom Regeringskansliet eller på annat sätt som garanterar regeringen en obruten tillgång på aktuell och oberoende sakkunskap om företagens utvecklingsbehov, exempelvis genom att regeringen via en myndighet utlyser medel för att skapa ett nationellt kunskapscentrum kring området eller ger uppdrag till ett fristående kunskapsinstitut.”⁴

Det är samtidigt angeläget att förtydliga att skevheter i branschen, såsom maktobalans mellan å ena sidan streamingbolag och musikbolag och å andra sidan enmansföretagare i form av utövare, löpande bör ses över inom ramen för denna interdepartementala grupp.

Stöd till rådgivning

Det är positivt att även denna utredning ställer sig bakom Återstartsutredningens⁵ förslag att konstnärernas upphavsorganisationer och yrkesförbund ska kunna beviljas statliga medel i syfte att utvidga och stärka den egna kunskapsuppbyggnaden och rådgivningen när det gäller upphovsrätt. Det är viktigt att det förslaget nu genomförs. Se Klys yttrande avseende anslaget storlek och behovet av att snabbutreda frågan.

SAMI vill sammanfattningsvis särskilt betona vikten av

- 1) Fördjupade empiriska analyser av bransch- och ersättningsvillkor. I synnerhet när det gäller streaming.
- 2) Införandet av en oavvislig ersättningsrätt för artister och musiker vid streaming.
- 3) Stärkt rådgivning om upphovsrätt.
- 4) Ökat statligt stöd till Export Music Sweden

En osäker framtid

Behovet av att komma till rätta med villkoren i musikbranschen, i synnerhet ersättningsproblematiken inom streaming framkom särskilt tydligt under pandemin. ”[A]ldrig tidigare i historien har musiken dragit in så mycket pengar” globalt som pandemiåret 2021.⁶ Men på grund av omoderna och skeva regelverk blir utövarna ofta utan rimliga ersättningar. Hela branschens ekosystem måste fungera för att främja näringen.

⁴ Se betänkandet, s. 48.

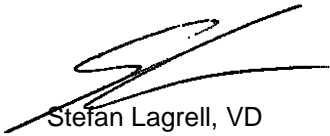
⁵ Från kris till kraft (SOU 2021:77).

⁶ Se artikeln *2021 Bästa året någonsin globalt i Musikindustrin*, 22 mars 2022 (<http://www.musikindustrin.se/2022/03/22/2021-basta-aret-nagonsin-globalt/>). I utredningen, s. 204, finns det felaktigheter avseende musikbranschens omsättning och de vinster som gjorts. SAMI har aldrig påstått att den svenska musikstreamingbranschen gjort ”en vinst på cirka 38 miljarder kronor under år 2021”. Den svenska musikbranschen omsatte det året knappt 8,4 miljarder kronor 2021 (se [Musikbranschen-i-siffror-2009-2021.pdf](#)). Det SAMI har hänvisat till är IFPI Global Music Report som publicerades den 22 mars 2022 (<https://www.ifpi.org/ifpi-global-music-report-global-recorded-music-revenues-grew-18-5-in-2021/>), IFPI Sveriges rapport Musikförsäljning för år 2021 (<https://www.ifpi.se/app/uploads/2022/03/Ifpi-Sverige-statistik-2021.pdf>) och en artikel i Musikindustrin den 24 mars 2022, som berör IFPI Global Music Report, där det anges att ”[d]e stora majorbolagen gjorde vinster på mer än 4 miljarder dollar (≈ 38 miljarder kronor) under 2021, huvudsakligen drivet av deras intäkter från strömmande musik och Spotify.” (se <http://www.musikindustrin.se/2022/03/24/spotify-slapper-uppdaterad-loud-clear/>).

På längre sikt finns flera osäkerheter kopplade till den tekniska utvecklingen. Tekniken är naturligtvis på många sätt en fantastisk möjlighet för kultur och spridning av kultur, men det behöver också finnas en större medvetenhet kring att teknik kan användas för monopoliserande, eller i alla fall konkurrenshämmande, affärsmodeller som förskjuter intäktsströmmar och makt ytterligare.

Stockholm som ovan

Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation, SAMI

Stefan Lagrell, VD